

7.

77

135

D. D.
 DISSERTATIO MEDICA,
 DE
ACETARIIS,

QUAM,
 CONSENSU EXPERIENTISS. FAC. MEDICÆ
 UPSALIENSIS,
 PRÆSIDE,

VIRO NOBILISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
DN. DOCT. CAROLO
LINNÆO,

EQUITE AURATO DE STELLA POLARI,
 S:Æ R:Æ M:TIS ARCHIATRO,
 MED. ET BOTAN. PROFESSORE REG. ET ORD.
 ACAD. UPS. HOLMIENS. PETROPOL. BEROL. IMPERIAL.
 LONDIN. MONSPEL. TOLOS. FLORENT. SOCIO.

PUBLICE VENTILANDAM SISTIT
HIERONYMUS VON DER BURG,
OSTRO-GOTHUS.

IN AUDIT. CAROL. MAJ. D. XXIX. JUNII,
 ANNI MDCCLVI.
 H. A. M. S.

UPSALIÆ, Excud. L. M. HÖJER, Reg. Acad. Typogr.

Generosissimo atque Nobilissimo DOMINO,
D: NO MARTINO
FRIDERICO
SCHEFFEL,
Legionis tormentariæ CENTURIONI
Longe Meritissimo,
EQUITI ORDINIS ENSIFERI SPLENDIDISSIMO,
PATRONO OPTIMO.

Maxima favoris atque gratiæ Tuæ erga me Specimina, Patrone Optime, dum mente revoco, ea adeo larga video, ut facere non possim, quin maxima Te prosequar veneratione. Egregia & nunquam satis prædicanda virtutum Tuarum exempla intra tam arctum pagellæ gyrum cogere sane non possum; Accipias tamen Nominis Tuo hanc dicatam dissertationem, in grati animi tesseram, pro multis in me collatis beneficiis. Patrocinio Tuo me commendo, qui pro perenni salute Tua suspiria fundam calidissima, nec unquam desinam ad ceteros usque permansurus

GENEROSISSIMI ATQUE NOBILISSIMI
NOMINIS TUI

Cultor devotissimus,
HIERONYMUS VON DER BURG.

Generosissimo atque Nobilissimo

DOMINO,

D: NO J A C O B O

MÓHLMAN,

Officinarum Ferrearum ad Hammarby, &c.

POSSESSORI Amplissimo,

FAUTORI MAGNO.

Ignoscas humillime oro quesoque, Vir Nobilissime, quod tenuis mea Minerva perspicacissimis oculis Tuis se sistat & ad limina Tua prorepere baud dubitet, ad Tuas, Vir Nobilissime, manus humillime deponens meam hanc dissertationem. Sed, quum per bene scio, veritatem, quam ibi elaborandam suscepi, Tibi, Vir Nobilissime, esse in deliciis, spero, ipsum argumentum, si alicubi deficiat tractatio, gratiam iturum conciliatum. Faxit DEus Opt. Maximus, ut diu vivas sospes & incolumis. Sic voveo, qui dum vivere, ero

GENEROSISSIMI ATQUE NOBILISSIMI
NOMINIS TUI

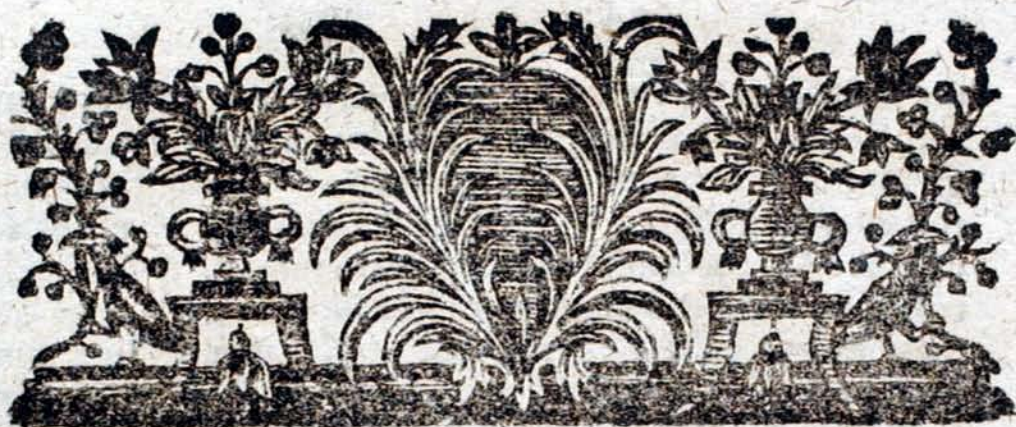
Cultor humillimus,
HIERONYMUS VON DER BURG.

In Dissertationem Academicam,

De ACETARIIS.

Conquerimur, fractas effæto in corpore vires,
Atque veternosi pondera tarda soli.
Morborum omne genus suspiria crebra reducit,
Sed premit immerito nostra querela Deum.
Ille videt nostros animo miserante labores,
Sublevat & casus, quos finit ire, graves:
Dirus at in propriis penetrabilibus error inheret,
Unde fluit rigidi vena propinqua mali.
Quisque sibi indulget genioque negata ministrat,
Exsulat ac vitæ Stoicus ille tenor.
Et ramosa levem detorquent compita mentem,
Gutturis & vitio machina tota labat.
Quis tot Apollineis symptomata diluat undis?
Quale Machaoniæ juverit artis opus?
Tetra per occultos dominatur amurca recessus,
Et sua, queis crescat, semina morbus habet.
Alma Hygiæa jubet sanctam servare Diætum,
Numinis hæc tantum prodiga lege sui.
Colligit innumeros sic plurima mitis in usus,
Et modo præscriptis postulat illa frui.
Sed, bene queis sapidis vegetata cibaria succis
Temperet, in primis heic didicisse juvat.
Et, genitrix rerum qua dote beârit alumnos,
Cernimus, & veneres, pagina docta, tuas.
Quod si tot prægnans natura revelat honores
Filia, laus superi quanta Parentis erit?

SAMUEL WEF.

L. N. 7.

§. I.

Ma-
china corporis humani, fibrosis staminibus contexta, Sacris in Literis vestimento congruenter satis assimilatur. Ut enim hoc sensim teritur ac veterascit; sic, assiduo suo labore ac motu, cor, sanguinem ceterosque in corpore humores circumvehens, sensim obrigescit: indies quoque, & magna sæpe cum vehementia, motu musculorum voluntario, vitæ consumuntur stamina. Hæc itaque constanter sustineri, quotidie oblini, solliciteque curari debent, si corpori sano & vegeto firmitatem & robur addant. Inter primaria itaque vitæ feliciter sustentandæ fundamenta, nil potius, præstantius nihil, quam quod ad victum pertinet. Elucescit etiam in eo Summi Numinis clementia, quod in Globo hocce terraqueo, locupletissimum nobis concesserit penum, ex quo omnia usui inservientia depromi possint. Maximo tamen hocce quamquam fruimur beneficio, salutis nostræ minus sufficeret, nisi debito accurationis modo, selectionem faceremus, secundum propriam cujusvis vivendi rationem, opti-

me institutam & variam. *Cibus*, partim ex *Animali*, partim *Vegetabili* ex *Regno*, sumitur; *Lapideum* vero *Regnum*, instar veneni corporibus, nil alimenti præbet, nisi elementa illius a *Vegetabili* vel *Animali* prius sint adornata. Quum itaque *Animalia* non minus, quam *Vegetabilia* nobis sint alimento, nullus ideo dubitet, quin hæc inter magna existat discrepantia: Nec semper in summa nutriendi vi, optima virtus latet. Primi in aurea nascentium rerum ætate homines, *Vegetabilia* pro cibo potissimum & unice adhibuerunt: *Adventitius* vero ille usus, animalium carnes devorandi, recentior est; at, suis utrumque alimentorum genus gaudet prærogativis. *Meum*, *B. L.* jam ferit propositum, de molliori mitiorique illo corporis nutrimento, quod ex *Vegetabilibus* tantummodo desumitur, breviter agere, illamque *Phytophagiæ* partem, quæ mensam, *Acetariis* sic dictis, instruit, levi adumbrare penicillo.

§. II.

Diximus supra, animalia æque ac vegetabilia alimentum corpori adferre; modum tamen & gradum hæc inter maxime esse diversum. Carnes nempe, ventriculi beneficio solutæ & viribus vitæ subactæ, in gelatinam abeunt; dum porro *Vegetabilia*, eodem negotio, Emulsionis instar, elaborantur. Illa etiam, pauca ac consistentia dant excrementa; hæc vero, multa ac solutiora: quod optimum est visu, dum pecora cum feris, e. g. *Bovem* cum fele, comparamus. *Vegetabilia* mitiorem generant urinam; carnes vero, acriorem & magis fetentem illam reddunt: est enim *urina*, *falsilago* illa a sanguine excreta, monstrans, qualia evaserint, quæ massæ sanguineæ sunt admixta. *Vegetabilia* sanguinem solutorem, *Carnes* vero densiorem & rubicundiorem reddunt; unde etiam animalia carnivora sint ferociora, *Phytivora* autem mitiora. *Angli*, multum comedentes affatas
crassas.

crassasque carnes, plethorici, rubicundi & ardentes sunt; contra Itali pallidi sunt, atque molliori mitiorique corporis habitu gaudent. Vegetabilia corporis augment molem, idque ponderosius ac ad motum tardius efficiunt; Carnes vero, incrementum minus promovent, leviusque illud reddunt & agilius: conferamus nempe rusticos Scaniae campestris, quorum alimenti partem pulles constituunt maximam, cum Lapponiae incolis, carnibus plurimum pro cibo utentibus, dum nostrae assertioni quisque statim lubens subscripserit. Cibus, ex Vegetabilibus paratus, Sanguinem refrigerat; ex Carnibus vero assumptis, humores fortius agitantur, & putridi fiunt: unde & australes gentes, aestuante sub sole viventes, plurima ex Vegetabilibus promunt alimenta; dum Septentrionales plerumque omnes Carnium esu magis delectantur, per longiores, quas traducunt, hyemes: En! rationem, cur nos, tempore aestivo, carniū haud bene sufferimus esum, hyemali vero, optime ex his convalescimus. Immo, ipsa etiam Natura, fervente sub Sirio, crebriorem & quotidianum carnis fastidit esum, qui mortalibus incautis febres adferret ardentes. Hac etiam Speciali Naturae lege, plurima nobis hyeme circumscripta quasi & abscondita sunt Vegetabilia; quippe quae tunc, corpus nimis refrigerando, vires facile debilitarent: aestate vero, Natura e sinu suo haec profert, & e novo quasi copiae cornu remittit. Ex frequenti carniū esu, Alkali in sanguine generatur spontaneum, ac juxta hoc, motus si corporis negligatur, pectoris labes infausto augurio erit expectanda. Quare etiam Hippocrates Epidem. Lib. 7. pulmonis observavit inflammationem, ex nimio carniū esu, nec aliunde, ortam: quod etiam Sponius postea confirmavit, de hodiernis Parisiensium incolis: confirmat etiam Ridlinus, Tusses, a nimio & pertinaci harum esu, ortas fuisse graves: ut taceam, morbum Anglorum Endemium,

vere esse Phthifin, quam, superfluo carniū esui, quoad originem & progressum, præcipue imputandam esse, multi hujus temporis Medici firmis comprobarunt argumentis. Huic etiam sententiæ lucem affert notabilis illa observatio, de Agyrta quodam Angliæ, qui nihil aliud præscripsit ægrotis, præter carnis esum, hisque omnibus hac ratione Hecticam induxit. Ab antiquis vero temporibus, Medicis non solum ipsis, verum & plebejis, optime innotuit, in principio Hecticæ carniū esum prorsus esse proferibendum, ægrumque pultibus tantum alendum. Nec unquam illi Medico praxis ex voto succedat, cui non curæ sit, ut Hectica Pulmonali laborans carnibus abstineat. Id vero observationibus stabilitum, in Septentrionalibus Regionibus & hyemali tempore, præsertim si motus corporis frequentior celebretur, minus corpori imminere periculi, si carnibus vescantur incolæ, quam in Australibus & æstiva ætate, cumque quietum fuerit corpus: Hinc Lappones, quibus carnes in deliciis sunt, Hectica pulmonali rarissime, Angli vero frequentissime, moriuntur. Carnes, uberrimum corpori præbent nutrimentum; Vegetabilia non item: ut vero sanitas corporis vigeat, iusta erit proportio ingesta inter & egesta. Si enim parce nimis nutritionis perficitur opus, extabescit corpus viresque langvescunt, & immedicabilis sæpe marcor finem impositurus erit vitæ: ubi vero iusto uberiora alimenta adhibentur, crudus & indigestus evadit chylus, qui vel naturæ beneficio violenter evacuandus, vel in cellulosis tunicis accumulandus, vel etiam, putridam post corruptionem, graviora corpori illaturus erit mala: quare etiam cibo luxuriantes, obesi corporis gravitate, debilitate, lassitudine, somni inquietudine, immo, ad quæcunque officia peragenda inhabili prorsus indole, afficiantur; quod ad ventriculi statum pertinet, lingua viscida & impura, Anorexia & ciborum fastidium, pessimæ digestionis

nis indicia, cernuntur: quasi natura eo ipso indicare voluisset, plura in corpus non esse ingurgitanda, priusquam ante sumta bene fuerint digesta. Corpus autem sufficienti cibo destitutum, appetitu & pervigilio excitatur, ut victum quærat. Motus, per quem assumpta melius consumuntur & disperguntur, appetitum quoque conciliat; Quies autem & inertia, hunc e contrario sopiunt quasi & sufflamant. Carnes, quo pingviores, eo plus nutrimenti præbent: ex Vegetabilibus vero Olera, omnium minime corpus nostrum alunt. Qui continuo & forti labore corpus agitant, ut servi operarii & rustici, haud majori difficultate pingvia larda, quam aulici & sedentarii Olera, consumunt atque digerunt. Ambo optime hoc conservantur modo: si vero victum mutamus, & laborioso olera, otioso vero succidia, propinamus, nemini vita persistet salva, sed emacerantur; alter, ex defectu alimenti sufficientis; alter, ex corrupta cibi digestionem.

§. III.

Vegetabilia a Diæticis duorum sunt generum, *Sicca* nimirum vel *farinosa*, & *Viridia* vel *succulenta*. Ad *Farinosa* referuntur *Cerealia* & *Legumina*; ad *Succulenta* vero, *Radices*, *Bulbi*, *Olera*, *Caules* & *fructus recentes*. Omnia hæc nutriunt, differenti tamen modo, quod in pecoribus optime conspicitur, quæ succulentas æstate plantas, hyeme vero, sicco fœnum consumunt: alvus enim boum hyeme, a sicco fœno, dura; æstate vero, laxa, a gramine recenti. Urina horum, per hyemem, uberioris est sedimenti; æstate vero, fere nullius. Primis diebus dum tenera carpunt gramina, alvus blande ducitur; autumno autem, cum feno pro pabulo sint usura, in principio plerumque alvi obstructio sequitur. Hierno tempore, obstructiones in visceribus boum, ex sicco hoc pabulo, generantur; quæ tamen æstivo sole, per

per Vegetabilium succos solvuntur, diu enim a laniis est observatum, pecorum hyeme caesorum viscera, paulo ante veris accessum, concrecionibus tartareis atque tuberculis hinc inde esse adpersa; cum vero aestate herbis recentibus pasta fuerint, raro haec inveniuntur vitia: quod olim *Sylvius*, *Ettmüllerus*, *Boerhavius*, & plures observarunt. Hincque Medici chronicos morbos, eosdemque pertinacissimos, succis plantarum, menstruo quasi catholico, solvere didicerunt. Dalekarli, qui omni fere vespere pulte vescuntur farinacea, alvo laborant obstipata, quare etiam quacunque fere septimana, pani butyro illito aquam affundunt, & hoc jusculum deinde sorbent. Pecora, quæ hyeme pilis inconditis & densioribus hispida videntur, aestivo tempore, vegetabilium quasi plastica vi, nitida & quasi reviviscentia evadunt. Sequitur itaque selectionem etiam vegetabilium esse necessariam.

OLERA apud Diæteticos nuncupantur, quæ cruda & viridia comedimus Vegetabilia, quæque radicum, stipitum, foliorum, aliarumve plantæ partium nomine insigniri adsolent: præcipue vero per hæc intelligi volumus, 1.) Folia, ex plantis fragilibus, non tenacibus. 2.) Ex insipidis vel dulcibus, interdum etiam ex acescentibus; amaræ vero, acres & stipticæ, omni jure excludantur. 3.) Ex iis, quæ fere sunt odoris expertes, & minime nauseosæ. Hæc denique vegetabilia, vel cruda eduntur, vel cocta; majus, dum cocta sunt, præbent nutrimentum, quam a crudis sit expectandum: hæc vero ventriculum melius reficiunt, atque succo suo naturali & viridi, concreciones tartareas feliciter solvunt, salinas quoque & acres, sanguini inhærentes particulas, abstergunt; eoque respectu, Mundificantium nomine indicantur.

§. IV.

OLERA CRUDA, per se plerumque insipida, oleo & ace-

& aceto parantur; quare a posteriori horum condimento, *Acetaria* vocantur: quamquam sunt, qui ad *Acetaria*, Robos etiam fructusque acidos conditos referant. *Acetaria* itaque nostro sensu dicuntur, quæ a plantis viridibus, aceto irroratis parantur; accedunt etiam interdum alia, varilque generis condimenta, saporis tantum, vel ornamenti, gratia. Folia sapore, odore, tenacitate, vel vi medica alterante destituta, huic optime conveniunt scopo; atque ex his præcipue teneriora, quæque adhuc non perfecte evaserint virentia, ne tenacia admodum & digestu sint difficilia. Ad præparationem vero ejusmodi *Acetarii*, requiritur, 1.) Ut plantas huic aptas distincte noscamus, ne ulla, corpori nocituram adferre valens vim, sumatur. 2.) Ut teneræ, non maturæ, colligantur plantæ. 3.) Ut, quoad consistentiam, sint succulentæ, vel saltem non nimis siccæ. 4.) Ut glabræ, non villosæ, sint; hæ enim ingrato plerumque sapore linguam adficiunt. Harum folia sollicitè a se invicem separentur, & dein summa cum diligentia, a radicibus, stipitibus, sordibus, vermibus, præsertim a limacibus, hinc atque illinc foliis qui insident, purificentur: aqua denique frigida terrestres particulæ abluantur, qua tandem expressa, folia majora incidantur. Postea, quum hæc eadem per se, magna saltem quantitate, consumi nequeant, mos est, oleo copiosiori, atque etiam aliquanto aceti & salis, illa perfundere. Horum nempe beneficio, multo meliora evadunt *Acetaria*;

ACIDUM artificiale, vel naturale, ut succus Citri, &c. putredini & nauseosæ corruptioni, a pingvibus ortæ, resistit; quod, æstivo tempore, dum carnes in alcaliscentiam abeunt spontaneam, optime conspicitur. Acetum, e cerevisia & præcipue e vino, quæ secundam passam fuerunt fermentationem, obtinetur; & quo præstantius fuerit vinum, eo etiam præstantius inde existit acetum.

Nervos

Nervos stimulando adficit acetum, spirituoso suo non privatum, viresque vitæ reficit; quare etiam hoc Synopticorum naribus admotum, illos e medio mortis discrimine in meliorem statum reducunt. Acetum & acida vegetabilia, sanguinem resolvunt eumque attenuant: hinc acida, in febribus ardentibus, inflammatoriis, ubi sanguis spissus ad fines arteriarum stagnat, motuque per reliqua vasa aperta eo celeriori agitatus, calorem efficit vix tolerabilem, præclaram subministrant medicinam. Haud dissimili etiam modo, Acetaria æstate comesta, corpus reficiunt ac refrigerant, præsertim post carniæ esum, quem ventriculus tandem averfatur; calorem enim, quem hæ efficiunt, illa extinguunt, & concoctionem ciborum sublevando, appetitum quasi renovant. Ut vero acetum per se, sæpius saltem usitatum, primarum viarum acidum & stranguriam gignit, & mucum, qui intestinalem oblitit tubum, abrodit; corrigatur necesse est; oleo, saccharo, vel ejusdem generis alio quodam, vi obtundente vel edulcorante prædito. Qui tenuioris sunt conditionis, & quibus oleum recens non semper ad manus est, acetum, Saccharo tantum admixtum, dulce quodammodo faciunt: ex baccis etiam, quam maxime acidis, ope sacchari, gratissimi fiunt Syrupi & Robi.

OLEUM ex Drupis Oleæ exprimitur, quæ iis habitant regionibus, ubi nec frigus, nec æstus, sed mitior cæli temperies, regnat; quod clima Olea habebit, si crescere poterit. Estque *oleum*, liquor fluidus, pingvis, inflammabilis, aquæ innatans, ita tamen, ut aquæ per se non misceatur; cujus virtus, fibras emolliendi, alvum lubricam reddendi, expectorationem promovendi, acriæque involvendi, eximia sane est: ut vero oleum per se aceto non miscetur, salia, aliaque corpora, adduntur; etenim vel manna, saccharum, fel, vitellus ovi, &c. mixtionem oleosorum cum aquosis simul adjuvant; quare
recen-

recentiorum coctricum inventum est, ex ovo, igne admodum indurato, vitellum eximere, quem in patina conquassant, & subinde acetum infundentes cum pauillo sale, bene hæc & sæpius agitant, ut oleum spissius evadat, quod denique foliis superfunditur. Præterea nutriendi pollet oleum vi, dum probe a liquoribus corporis humani fuerit solutum, v. g. Amygdalæ, quantum quidem ad oleum, quod satis notum est, optime nutriunt; & si cum aqua diu terantur amygdalæ, emulsio fit, quæ chylo sat congruens, statim vasa lactea intrat, & immutata fere, sincerum ac integrum dat sanguinem: si autem prelo submittantur hæc semina, oleum exsudat, quod omnium optime monstrat, emulsionem ex oleo, aqua intime mixto & soluto, existere: porro, si emulsionem aliquamdiu in loco quieto constituamus, cremorem induit, qui ad butyri similitudinem crebra agitatione transit; hoc vero, oleum animale de lacte, (justo dicatur,) & bibulo mixtum pane, salivam absorbet, unde masticatione diu peracta, lactis speciem præbet, quod chylus ore paratus haud immerito nominatur. Illud vero oleum, quod Acetariis adjiciatur, recens & optimæ indolis erit; vetus enim & vitiatum maxime est nocivum, & quoad internam constitutionem ac vim, plane mutatum; adeo ut, ex oleo crasso, fiat tenue; a blando, acre; a dulci amarescens; ab insipido, rancidum; ab hyalino flavescens; ab anodyno erodens; a laxante inflammans.

SAL Acetariis commixtum, Salivam movet & quasi allicit; saporem quoque auget, cum firma stat regula: *nullus sapor sine sale.* Præterea secretionem promovet urinæ, ita ut succus Olerum, facilliori modo, vitiosum a sanguine, per ductus hos excretorios, abluat. Hinc miscentur Acetaria cum oleo, aceto, & sale optime pulverifato; vel etiam cum Encrasicolo (Anjouvis) piseo illo, qui sale bene saturatus, in culinam, ciborum inter condimenta, infertur.

Præter jam allata, elegantiores mensæ interdum etiam addunt vegetabilium quasdam species, quæ grato suo sapore delicias augent; suntque potissimum sequentes: *Artemisæ Dracunculi* folia, vel folia *Poterii Sanguisorba*, *Ceræfolii*, *Fœniculi*, vel flores *Tropæoli*, *Buglossi* & *Primulæ*; non folia *Tropæoli* adjiciantur, nam palato licet placeant, fastidiosos tamen, ob villositatem suam, excitant stimulos. Acetariis quoque admiscent quidam *Melissæ* & *Ocymi* folia, quæ, licet fragrantia, minus tamen, nisi parcissime sumta, arrident. Hæc omnia intime miscentur, dum ex his, Acetaria sic dicta parantur, quæ æstivo tempore nos maximopere reficiunt, præsertim, si cum *Sarcophagia* oppletum fuerit corpus. Vegetabilia, pro Acetariis usurpata, varia sunt; & si ad Indorum usus observationes se extenderent, longe plurima essent: hinc illa tantummodo considerare, quæ apud nos & in Europa frequenter obveniunt, e re esse duxi.

LACTUCA sativa, omnibus aliis præstantior, gratior, atque usitator, pro Acetario est; hæc enim inde ab initio temporum maxime est frequentata: quare etiam a Galeno, *Herba veterum sapientum* vocatur. Ex hac Planta, culturæ mangonium sequentes protulit varietates:

Lactuca intybacea. Tabern. icon. 423.

Lactuca maculosa. Baub. pin. 123.

Lactuca romana longa dulcis. Baub. hist. 2. p. 998.

Lactuca crispa. Baub. pin. 123.

Lactuca capitata præcox rubra. Boerb. lugdb. 1. p. 82.

Lactuca capitata e rubro variegata. Boerb. ibid.

Lactuca svecica oblonga. Boerb. lugdb. 1. p. 83.

Lactuca svecica virescens. Boerb. ibid.

Lactuca svecica hypocrateriformis. Boerb. ibid. variasque alias, de quibus evolvatur Boerhavius loco citato. Inter has vero varietates seu species Lactucæ, omnes capitatæ pro optimis habentur: interiora enim illarum folia mollio-

molliora sunt, quum ab aëris vi fuerint servata. Omnes Lactucæ succum ferunt lacteum, qui alias suspectam & malignam ut plurimum indicat indolem; si forsan Campanulæ plurimas species excipiamus: est tamen hic succus, nostra in Lactuca, tam iners, ut nullum ex illo metuatur periculum. Non tamen ideo promiscue quis capiat has species; nam *Lactuca virosa*, æque ac *Lactuca Serriola*, succo gaudet veneni pleno ac soporifero: & Australibus in regionibus, ubi locus harum natalis est, narcoticam illam & valde noxiam vim exercuerunt, cum ab ignorantibus, olerum manipulis forte fuerunt immistæ. Usus Lactucæ nostræ sativæ est, ut mundificans, sanguinem abluere; quare etiam, qui impuram habent massam sanguineam, & mane linguam siccam, viscidam, & immundam observant, per diligentem esum Acetariorum, hæc incommoda evanescere deprehensuri erunt: sublata enim causa, tollatur etiam effectus, necesse est. Purificat etiam pariter ac refrigerat sanguinem, diathesin alcalinam solvendo & abluendo, ac Orem non minus hoc modo excitat; ut enim impura lingua cibum non appetit, sic & ventriculus cruditatibus impletus, cibum averfatur. Nihil autem Lactucæ esus Veneri tantum resistit, quantum alcaliscentia eam excitat. Historia enim Lobelii sat nota est: ad præcellentem summæque dignationis Virum Angliæ, prole carentem, accessit hic ipse, & dum Lactucam omni vespere eum consumere animadvertit, hunc victum prohibuit, si unquam nepotes expectaret: consilium quoque hoc exsecutus postmodo, intra unius anni spatium, uxorem desideratissimo foetu gravidam vidit. Hæc Lactucæ vis, Venerem enervandi, olim etiam Romanis nota fuit; quare tantam in desuetudinem venit, ut a nemine unquam ederetur, & Eubolus Comicus mortuorum cibum illam appellitaret. Postquam autem *Cæsar Augustus* desperata Hypochondriasi

fuit vexatus, (quem morbum ex obstructione viscerum oriri, sæpius observarunt varii,) & Antonius Musa, Lactuca cum aqua mixta, victu vere tenui, immo tenuissimo, Augustum curavit, eoque ipso statuam sibi Romæ erectam meruit, Lactuca pristinum suum pretium recepit. Hæc vesperi consumpta, tranquillum facit somnum, non tantum ob humectantem & refrigerantem vim, verum etiam ob succum lactescentem, qui, quamquam parum Narcoticus, aliquid tamen ejusmodi est virtutis, quæ in Lactuca virosa adeo est saturata; ut Romanorum experientia constat; & hinc illam vesperi ad cœnæ finem ederunt; de quo Poëta:

Gratia nobilium, requies, Lactuca ciborum.

Et Galenus de semetipso narrat, quod, ingravescente ætate, dum somnus evanesceret, omni vespere Lactucam comederet. Quum vero Lactuca parum nutriat, a sedentariis præsertim, apud nos æstimatur; a rusticis iterum & bajulis, prorsus contemnitur: quare & rusticus, ut historia est, a Domino suo ad cœnam invitatus, dum Acetaria offerebantur, regerebat; gratias Tibi ago, gramina non edo. Et, ut Orexin excitat Lactuca, eo, quod tubum intestinalem purificet, hæc, quæ Augusti tempore ad finem cœnæ, circa principium hujus, Domitiano regnante, edebatur. Hinc Martialis cecinit: Epig. L. XIII. XI.

Claudere quæ cœnas Lactuca solebat avorum;

Die mihi, cur nostras inchoat illa dapes?

Germanus etiam rusticus, dum a quopiam invitabatur ad mensam, & patina Lactuca oppleta, ei offerebatur, interrogabat: cui bono hæc essent? Resp. appetitum excitandi gratia; regerebat vero ille: adeoque in re præsentis non opus est, detur postquam appetitum explevi.

§. V.

LEONTODON *Taraxacum*, Folia illius primo vere

re

re colliguntur, priusquam de terra plane sint exorta, & viridatem acceperint; extirpetur & abiciatur radix, foliis vero lavatis, oleum, acetum, & pauxillum salis, ut antea dictum, superinfundantur. Hæc, quæ diu in Australibus usurpata sunt regionibus, nuper etiam in nostras culinas sunt introducta; ineunte præsertim vere, & priusquam Lactucæ tempus adfuerit. Hoc insipidum fere jusculum, pro Acetario etiam propinari potest; sed gustu & tenacitate magis ingratum, Lactucæ cedit: sanguineam tamen massam optime purificat *Taraxacum*; urinam quoque fortius, quam ullum apud nos usitatum Acetarium, impellit; quare etiam infantes, vesperi hoc consumentes, lectum permungunt: hinc *Leßiminge* & *Urinariæ* nomen apud Lobelium sortitur, Gallis *Pissenlit*, Holland. *Pisse bedde*.

CICHORIUM *Endivia*. Folia primo vere germinantia, ad apices filo nectuntur, arena vel terra teguntur, ne violentia aëris lædantur; quo beneficio interiora folia albescunt, mollia & succulenta evadunt, & deinde in Acetariis, similiter ac Lactuca, usurpantur. Hæc folia, longo temporis intervallo, ab Italis sunt adamata; rarius vero adhuc in nobiliorum nostratum mensis obveniunt, quorum hortulani per Meridionales regiones iter fecerunt. Hoc Acetarium acres humores per urinam diluit; & præcipue ob vim laxantem, commendatur.

VALERIANA *Locusta*, ab hortulani nostris *Winter-Rapuncel* dicta, & hortis nostris colitur, crescit etiam vulgariter in Scania; juxta Holmiam, & alibi rarius ubi nostro ævo, aniculæ eam colligere, & cum reliquis ad Acetaria paratis oleribus venditare, cœperunt. Hæc planta annua, sponte feritur autumno, & foliis suis radicalibus sub nive per totam hyemem virescit; vere autem incipiente colligitur, & modo antea dicto usurpatur: eandem quoque ac Lactuca, pollet virtutem, humores nempe acres corrigendi & demulcendi. CY.

CYNARA *Cardunculus* nuper apud nos in magnatum hortos, ab Australibus regionibus introducta est; quæ bene etiam hyeme servetur, ne vis frigoris illam adurat. Caules autumnò humentur, ut albi evadant, teneri, & succosi, donec in Acetariis edantur.

ERYNGIUM *maritimum*, ad litora nostra maritima crescit, idque in arena, sub qua longos altos & succulentos turiones, vel caules & pedunculos effert; qui etiam non sine voluptate, in Acetariis edi possunt, quamquam nostratibus adhuc in usum haud venerint; virtus illorum, præter communem cum antecedentibus, aphrodisiaca est, Auctoribus omnibus familiarissima.

BRASSICA *Rapa*: Si radices illius hyeme in arena vel cella collocantur, albos turiones cum foliis flavescenscentibus per totam hyemem supra arenam emittunt, quæ folia inter Acetaria usurpantur, cum dulcia sint & gustatum satis jucundum præbeant, utque succedanea sumuntur, dum alia olera non inveniantur.

BRASSICA *oleracea rubra*, hiberno etiam tempore, quamvis in casu necessitatis pro Acetario inservit, dum exteriora folia extirpantur, & interiora transversim inciduntur, vel etiam subtilissime runcinantur, & cum oleo, aceto, & sale, ut reliqua, parantur.

APIUM *graveolens dulce*, sive *Cellerie* Italarum: Radix per hyemem servatur, superinjecta arena, in cella, quæ in subtiles secatur lamellas, & in mixturam ex oleo, aceto & sale immittitur, atque in mensis lautioribus editur; minus tamen aliis, quam qui gulam habent doctam & ingeniosam, (ut Petronii locutione utar, vel Martialis,) hoc Acetarium est gratum: interim vero probe notandum, quod omnibus, morbis nervorum laborantibus, maxime sit noxium.

CAUCALIS *major* in Oriente, ut Acetarium, editur; teste *Bellon. Itinerar. 201.*

LAPSANA *communis* Constantinopoli fere eodem modo consumitur; etenim antequam floreat, cruda Raphanum sapit, cocta vero amarescit *Bellon. Itin. 203.*

ERYSIMUM *Barbarica*, (nostratibus Winter-Sallade,) vulgariter apud nos, quemadmodum etiam in hortis crescit; per totam hyemem viridis, suisque conspicua foliis, quæ communiter ad Acetaria colliguntur; & scorbuticis præcipue commendatur, cum sanguinem perpurget, & salinum acre per urinam evacuet.

COCHLEARIA *officinalis* viridis etiam omni hyeme in hortis nostris persistit; cujus folia, quamvis aliquantum acria, scorbuticis tamen digna, quæ optime commendentur.

CUCUMIS *sativus*, cujus fructus immaturi in mensas hyernas conservantur, & pari modo in Acetariis eduntur, quæ bene ventriculum reficiunt atque diathesin alcalinam prohibent: sed si copiose nimis eduntur, corpus enervant & transpirationem minuunt. Præcipue itaque his abstineant omnes, qui febribus obnoxii sunt intermittentibus: præterquam enim quod plures extant observationes, unam in Secretario quodam Holmiæ habemus, qui cucumeribus optime delectabatur, & supra viginti annos febre intermittente quovis vexabatur anno; nec ab ejusmodi deliciis, quamquam æger, unquam desistens, morbo nominato vitam perdere coactus est.

BETA *vulgaris, rubra*: cujus radix coquitur & conditur, atque ad hyemale tempus sic conservatur; quæ, rubro suo & refrigerante succo, bonum & sapore gratissimum evadit Acetarium.

PORTULACA *oleracea*: cujus stipites etiam conditi, ad hibernas mensas servantur: in Acetariis grati sunt, quum succo uberiori, quam solido, scatent. Est illa *Portulacæ* vis, quod concretiones calcareas solvat,
ita

ita ut pavimenta lapidea , in quibus per autumnum ad-
 servatur , succo illius conspiciantur quasi erosa.

Acetaria hæc omnia Orem excitant , diathesin
 alcalinam impediunt , linguam & intestina sordibus li-
 berant atque mundificant , sanguinem refrigerant ,
 concreciones tartareas & obstructions solvunt : Se-
 dentariis , hypochondriacis , scorbuticis , & reliquis
 morbo quodam chronico afflictis , maxime sunt utilia :
 præcipue vero illis placent , qui sanguine fervido , inquietu-
 tudine somni , fastidio ciborum , climate nimis
 calido , & ingenti calore æstivo , cor-
 poris labem contraxerunt.

T A N T U M.

MONSIEUR.

L' amour & la reconnoissance que je dois au soin parti-
 culier , que Vous avez pris pour ma felicité , m'im-
 posent à ne point negligier une occasion si favorable , pour
 Vous marquer l'obligation , que je Vous ai. Comme Vous
 allés montrer au public les progrès , que Vous avés fait
 dans les différentes parties de la Medicine , par Votre as-
 siduité & Votre diligence je ne saurois éviter de Vous en
 feliciter du meilleur de mon coeur , souhaitant en meme
 tems , que toute sorte de bonheur & de prosperité Vous
 accompagne dans Vos entreprises. Rien ne me seroit plus
 agreable au monde , que de pouvoir Vous montrer en
 effét , avec quelle obligation je suis

MONSIEUR

à Stockholm ce XVII.
 Juin MDCCLVI.

Votre très-humble Serviteur,
 CLAUDE FREDRIC SCHEFFEL.